

ЈЕДНО НЕОБИЧНО ПИСМО ПОЧИВШЕМ ДРАГОШУ КАЛАЈИЋУ

Луча тамом обузета

„Одговор на суштинска питања суштина је човека, нације и друштва. Пошто човек са два кичмена стуба (или без кичме) не може опстати, не смеју их, аналогно, умножавати (или их се лишавати) ни поменуте структуре сложенијег социјалног типа, иначе су изгубљене. То се, уосталом, управо и догађа: институција државе се топи, старим нацијама ломе кичму, стварају нове, бескичмене, а људи се повијају, пузе и изобличавају у информационом смогу паклених радионица лажи”

Пише: Оливер Томић*

Драги и поштовани Драгоше,

Допусти ми да, пре него што ти се обратим поводом главне теме овог писма, дам читаоцима објашњење зашто га уопште пишем, јер то писмо, стицајем околности, мора бити „отворено”, те доступно најширој јавности. А објашњење теби зашто га пишем тек сада, када се твоја адреса више не обележава пролазним именима улица и увек заменљивим бројевима, остављам за касније. Из овог потоњег произаћи ће и логична последица – зашто не користим свечану множину, и не ословљавам те са „Ви”, што сам на позорници манифестованог света увек чинио, мада (на моју велику жалост) у ретким приликама.

Као прво, светина би још и разумела да ти напишем похвално слово – мада би њен већи део због тога задрхтао, јер се више плаше мртвог лава него живог џукца. На страну што би ме таква „хомилија” сместа сврстала у некакав табор твојих следбеника, „проклетих” од стране оних који немају снаге ни за клетву, а камоли за благослов. Али, знам да ће негативна реакција бити умањена збуњеношћу поводом и могућношћу да се писмо шаље покојнику. Таква запитаност, наравно, сведочи о томе да данашњи просечни читалац нема појма о природи живота и смрти. Уосталом, ако је Крај света само „крај једне илузије”, извесно је да је крај овоземаљског битисања, по имену Смрт – такође илузија. Просечни читалац је додатно условљен утилитаристичким терором, по којем човек не треба да учини ништа што му не доноси макар какву корист. У том случају, „окористио” бих се лако, само да те јавно испљујем, макар и покојног, пред „губитном масом” пуког људског материјала, која себе зове грађанством. Дакле, ако сам већ морао да ти пишем, боље би, по многима, било да сам то радио за твог „живота”, јер сам се ипак могао надати одговору, из кога бих нешто ућарио. Али, пошто у домену вечних вредности временски ток губи не само снагу, већ и смисао (заправо и не важи), свеједно је када ти пишем и када те нешто питам, јер си ми на питања већ одговорио, чак и ако их сва још нисам поставио. То не значи да сам увек и у свему добијао одговоре који ме задовољавају.

МРЖЊА ИЗ СТРАХА

Морам ти признати да сам према теби, или оном што си од себе путем медија пружао, имао амбивалентан однос: знао си да ме одушевиш, али и својски изнервираш. Прва реакција је неупоредиво важнија, јер су њени резултати трајни. Разјаснио си ми много тога, разобличавајући бројне савременике као људске патуљке, живе само утолико што још дишу, а оживљавајући никад неумрле великане, истрајно подсећајући не толико на њих, већ на идеје и вредности које су заступали. Али, овом приликом можда је занимљивије то што си ме често живцирао својим наступом, колико год да данас знам (а и онда сам слутио) да су твоја ароганција, надменост и нескривени презир према свему „само људском” били свесно и намерно одабрани стил понашања и представљања свету. Свакако да је многим то умело да засмета, што те је чак и радовало, али већина је то стање претворила у став непријатељства према теби, па чак и мржње. Етикете типа „фашисте” не узимам за озбиљно, тим пре што су ти их качили они који не разликују фашизам од нацизма и који су одавно изгубили појам о изворном значењу речи (попут „дискриминација”, „демократија” итд). Но, ма како бесмислене, те су етикете биле недвосмислени израз постојане мржње великог броја људи, чак већине мојих личних познаника и рођака.

Одавно сам поставио себи питање: зашто те толики људи мрзе? И дао одговор, наравно, јер само у овој изопаченој и инверзној цивилизацији вреди максима да су питања важна, а не одговори – што за последицу има свеопшту конфузију о било ком питању. У нормалном поретку ствари, питање је само повод за одлучан одговор, макар он био погрешан са тачке гледишта Апсолута. Одговор на суштинска питања суштина је човека, нације и друштва, а пошто човек са два кичмена стуба (или без кичме) не може опстати, не смеју их аналогно умножавати (или их се лишавати) ни поменуте структуре сложенијег социјалног типа, иначе су изгубљене. То се, уосталом, управо и догађа: институција државе се топи, старим нацијама ломе кичму, стварају нове, бескичмене, а људи се повијају, пузе и изобличавају у информационом смогу паклених радионица лажи.

Дакле: зашто те људи мрзе? И опет дигресија: не сви људи, али већина, што је чак и добро, јер ће те исто толико, па и више, волети и поштовати мањи број њих, изабрани, „елита”. Али, то није самозвана елита контролора јавног мњења и колективних сугестија овог наопаког времена, испливала на површину из муља и кала, узалуд се трудећи да заувек на врху остане (што већ физика и хидродинамика не допуштају). Праву елиту одабирају саме вредности, које појединци само истрајно заступају.

Конечно, одговор на питање „зашто те људи мрзе” открива се у свој својој једноставности: јер се боје, пошто је свака мржња последица страха. Но, то није

колективни страх од свеопштег уништења (нуклеарне опасности, епидемија или елементарних непогода), већ страва усамљеног појединца, којег твоја сведочанства о вишим вредностима суочавају са његовим личним стањем палости и посрнућа (да не кажем неповратне изгубљености и пораза) пред одговорима на изазове живота. Онај кога су речи са катедре вредности (коју си неко време придржавао) погодиле имао је само један избор: да се усправи у висину, или да те из своје нискости немоћно прокуне.

СЈАЈ И СЕНКЕ ЈЕЗИКА

Дајући те (не своје „личне“ и „оригиналне“) одговоре на кључна питања, наступао си бескомпромисно, али толерантно, допуштајући сваком да се ваља у смећу ако то жели, али си безвредно ђубре истрајно називао – безвредним ђубретом. Поред таквог става, који ужасава „грађанина“, ту „свињу која хоће да умре природном смрћу“, одбијао си светину и својим стилем, компликованом структуром реченице и бројном употребом „страних“ речи, махом из трезора не-живих језика. Али, тиме си само доказивао да те речи нису стране, већ наше и да ти језици нису мртви, иако се њима нико данас уобичајено не служи. Па како би се и служио, кад данашњи свет и његов садржај заиста не заслужују латински и старогрчки, већ један флуидни и изломљени језик – лешину у распадању, пред чијим би данашњим стањем Шекспир поцрвенео од стида. Најважније је, међутим, да си те „стране“ речи користио на збуњујући начин, али сасвим легитимно, у њиховом примордијалном значењу. Непријатељи класичне културе и Европе то ти никада неће опростити.

Ипак, у твом стилу постоји нешто што је можда било отежавајућа околност приликом рецепције блага које си штедро сипао. Разуме се да буржују не треба повлађивати, али је речени стил био, допусти ми да кажем, каткад претежак за „тежака“, за просте и једноставне људе из народа, са стаменим ногама на отаџбинском тлу и мислима верним патријархалној традицији Срба, ма како замагљеној. Сви они знају да је кнез Лазар мученик, да је „сан лажа, а Бог Истина“ и да је предуслов опстанка „Удри врага, не остав' му трага“, па је зато сува штета што твоју структуру реченице и ток мисли не могу пратити и твоје дело довољно добро разумети они честити, правдољубиви и исправни, али недовољно образовани. Тебе лично и уживо, међутим, они на фронту Републике

Српске одлично су схватили, прихватили и заволели.

„ЈЕДНА ИСКРА У СМРТНУ ПРАШИНУ”

Ниси се либио да лично рекламираш дела која су те формирала, користећи свој наочит лик и стас. Какав необичан контраст: с једне стране ти, изазивачки и продорно гледајући, масама намећеш Плотина, држећи „Енеаде” попут шпила карата. Са друге, а у исто време, један такође наочит и стасит византолог рекламира, као манекен, своју сопствену књигу, важну најпре зато што ју је написао баш он. А своју ерудицију и елоквенцију у емисијама типа „Мон Блан” користио си са истанчаном мером, повлачећи се у други план како би својим гостима дао простор и време да пружи достојне одговоре на тешка питања. Та си питања изговарао ти, али их је, заправо, наметнуло тужно доба у коме живимо, а добијени одговори били су права „искра у смртну прашину... луча тамом обузета”.

Не знам колико је оних којима си лично и непосредно помогао да справ великих искушења заузму исправан став, али мени је твој агон на позорници живота прокрчио пут и, слободно могу рећи, спасао живот. Отуда и ова потреба да ти пишем, па и начин обраћања који није израз дрске фамилијарности, већ пријатељске привржености. Захваљујући књигама које си неуморно износио на светло дана Мрачног доба, које си уређивао, преводио или давао на превод, ја сам се усправио када је то мени самом изгледало немогуће. Утешно је, чак и спасоносно, у периодима личне кризе знати да је она само део општег пропадања света у преломним раздобљима. Нашалио си се, у предговору за свој „Смак света”, да си се двоумио да ли да феноменима модерних времена придаш позитивни или негативни предзнак и смисао, те да си се за катастрофичну опцију определио јер је – занимљивија за читаоца. А онда си на истог читаоца са лакоћом сручио необориве аргументе да је цивилизација у којој живимо на издисају, те пророчанства и логичне закључке несталих или древних култура са свих крајева света: све се знало, само је тек имало да се збуди. Збива се сад, о томе си сведочио и то је у наркотизованој и егоцентричној средини заснованој на вери у прогрес био твој највећи „грех” и твоја највећа заслуга.

Ave et salve! <

(Аутор је предавач на Филозофском факултету у Београду, Катедра за Општу историју уметности средњег века. Извор: www.dragoskalajic.com . Опрема текста: НАЦИЈА ПРЕС)